

Василюк Поліна Юріївна,

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу 205 навчальної групи навчально-
наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович,

професор кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПРАВОВА ПРИРОДА ЗАСТОСУВАННЯ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ

Сучасне суспільство дедалі частіше стикається зі складними моральними й правовими питаннями, що стосуються життя та смерті людини. Одним із таких явищ є евтаназія – навмисне сприяння смерті тяжкохворої людини з метою припинення її фізичних або психічних страждань.

Сам термін походить із грецької мови: «eu» – добра, «thanatos» – смерть, тобто «добра смерть». Вперше поняття евтаназії вжив англійський філософ Френсіс Бекон ще у XVII столітті [4], наголошуючи, що мова йде не про позбавлення життя, а про гідну допомогу людині в останні хвилини її існування. У сучасному тлумаченні евтаназія – це не просто медичне чи етичне питання, а складне поєднання права, моралі та людяності [5]. Під цим поняттям розуміють свідоме скорочення життя пацієнта, який страждає від невиліковної хвороби, на його прохання або з дозволу його близьких. Основна мета такого вчинку – не знищення життя, а припинення болю, який не піддається полегшенню іншими способами.

Ключовими ознаками евтаназії є: невиліковна хвороба, нестерпні фізичні або психологічні страждання, усвідомлене бажання пацієнта завершити життя, а також участь у процесі медичного працівника. Усі ці чинники мають бути підтверджені і не можуть відбуватися спонтанно чи під тиском. Воля людини, яка прагне евтаназії, має бути чітко вираженою, повтореною неодноразово, і не повинна бути наслідком короткочасного емоційного стану.

Види евтаназії поділяються за кількома критеріями. Найчастіше розрізняють активну та пасивну евтаназію [5]. Активна означає цілеспрямовані дії лікаря, наприклад введення препаратів, що призводять до зупинки життєвих процесів. Пасивна – це припинення підтримувальної терапії або відмова від неї, коли життя людини завершується природним шляхом. Існують також пряма і непряма евтаназія: перша безпосередньо спрямована на припинення життя, друга ж пов'язана з використанням знеболювальних засобів, які побічно можуть прискорити смерть.

За волевиявленням евтаназія буває добровільною, коли пацієнт сам просить про припинення життя, і недобровільною, коли рішення приймають родичі або уповноважені особи. Примусова евтаназія суперечить усім моральним і правовим нормам і розцінюється як злочин.

Українське законодавство займає однозначну позицію щодо цього питання. Конституція України у статті 27 проголошує, що кожна людина має невід'ємне право на життя, і ніхто не може бути свавільно його позбавлений [1]. Життя визнається найвищою соціальною цінністю. Цивільний кодекс України (стаття 281, частина 4) забороняє задоволення прохання людини про припинення її життя [2], а стаття 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я прямо забороняє медичним працівникам здійснювати будь-які дії, які свідомо прискорюють смерть [3].

Таким чином, евтаназія в Україні з юридичної точки зору прирівнюється до умисного вбивства. Навіть якщо мотиви дій лікаря продиктовані співчуттям, правова оцінка не змінюється. Водночас такі мотиви можуть бути враховані як обставини, що пом'якшують покарання. Відповідальність за подібні дії визначена статтями 116–118 Кримінального кодексу України.

Значну роль у дискусії про евтаназію відіграє клятва Гіппократа. У ній сказано: «Я не дам нікому смертельного засобу, навіть якщо мене про це попросять». Цей вислів відображає головний етичний принцип медицини – «не нашкодь» [4]. Лікар має допомагати, лікувати і полегшувати страждання, але не прискорювати смерть. Саме тому евтаназія вважається несумісною з медичною етикою.

Аргументи прихильників евтаназії базуються на визнанні права людини самостійно розпоряджатися власним життям. Люди мають право на гідне завершення життя без нестерпного болю. Крім того, прихильники наголошують, що примусове продовження страждань може розцінюватися як жорстоке поводження. Іноді зазначається й економічний аспект: утримання безнадійно хворих потребує значних коштів, які могли б бути спрямовані на лікування тих, хто має шанс на одужання.

Опоненти евтаназії стверджують, що життя є абсолютною цінністю і не може бути припинене навіть за згодою людини. Християнська мораль проголошує, що життя є даром Божим, і лише Бог має право вирішувати, коли воно має завершитися. Існує також небезпека зловживань – наприклад, коли рішення про евтаназію приймається родичами з корисливих мотивів або через тиск на лікарів. Окрім цього, помилки у діагнозі можуть призвести до смерті пацієнтів, які мали шанси на одужання.

Міжнародне право теж не визнає права на смерть. Загальна декларація прав людини 1948 року, Європейська конвенція про захист прав людини 1950 року гарантують лише право на життя [1]. Європейський суд з прав людини у справі «Pretty v. United Kingdom» 2002 року підтвердив, що стаття 2 Конвенції не може тлумачитись як така, що надає право померти за допомогою іншої особи.

Світовий досвід показує різні підходи до цього питання. У низці держав – Нідерландах, Бельгії, Канаді, Іспанії, Люксембурзі – евтаназію дозволено за суворих умов. Вона можлива лише у випадках нестерпних страждань, невиліковних хвороб і за неодноразово підтвердженого прохання пацієнта. У більшості ж країн, включно з Україною, така практика розцінюється як злочин.

Отже, питання евтаназії залишається складним і багатогранним. Воно

лежить на межі між правом, мораллю, медициною та гуманізмом. Українське законодавство нині не допускає жодних форм евтаназії, натомість наголошує на розвитку паліативної допомоги [3]. Такий підхід дозволяє забезпечити пацієнтам гідні умови існування без порушення права на життя. У майбутньому важливо не лише удосконалити законодавчу базу, а й створювати ефективну систему психологічної та духовної підтримки тяжкохворих людей.

Підсумовуючи, слід зазначити, що евтаназія – це не просто юридичне питання, а глибока етична дилема. Вона змушує суспільство переосмислити ставлення до життя, смерті, болю й гідності. Українське право сьогодні стоїть на позиції абсолютного захисту життя, і це відповідає гуманістичним принципам держави. Проте розвиток медицини, зміна суспільних цінностей та міжнародні тенденції з часом можуть відкрити нову сторінку у цій непростій темі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // ВВР. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р. // ВВР України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : від 19.11.1992 р. // ВВР. 1993. № 4. Ст. 19.
4. Пунда О. О. Право на життя / О. О. Пунда // *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2003. № 2 (6). С. 58–64.
5. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб : монографія / Р. О. Стефанчук ; за ред. Я. М. Шевченко. К. : КНТ, 2008. 625 с.

Вікарчук Олена Олександрівна,

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу 212 навчальної групи навчально-
наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Чеханюк Леся Володимирівна,

доцент кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

У сучасному демократичному світі захист прав національних меншин вважається одним із ключових елементів системи прав людини та основою стабільного суспільного розвитку. Для України, яка є багатонаціональною державою та прагне інтеграції до Європейського Союзу, питання забезпечення прав меншин має особливе значення. Європейські стандарти у цій сфері